

Kvaliteta života i životni ciljevi

Nenad Karajić

Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

U tekstu se iznose rezultati procjene važnosti pojedinih životnih ciljeva i analiziraju se odnosi različitih viđenja pojma kvalitete života i različitih životnih ciljeva. Istraživanje je provedeno u lipnju 1992. godine na slučajnom reprezentativnom uzorku (N=547) studentske populacije zagrebačkog i riječkog Sveučilišta.

Primijenjena je metoda samoprocjene važnosti (na skalama Likertova tipa) svake pojedine čestice u korpusu za mjerenje konceptualno pretpostavljenih komponenata kvalitete života i svake čestice za mjerenje različitih životnih ciljeva. Također su, primjenom faktorske analize pod komponentnim modelom, utvrđene latentne dimenzije obaju ispitivanih prostora. Analizom latentnog prostora važnosti kvalitete života ustanovljeno je postojanje sedam tipičnih viđenja ovog pojma, dok je istim postupkom u prostoru važnosti različitih životnih ciljeva rekonstruirano pet koncepata.

Iz navedenog razlikovanja ekstrahiranih latentnih dimenzija dvaju prostora nastojalo se analizom kanoničkih relacija otkriti sukladnost pojedinih koncepata. Ovim su postupkom utvrđene dvije značajne relacije. Odnos uzajamne povezanosti ustanovljen je između socio-ekonomskog koncepta kvalitete života i koncepta individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit i društveni prestiž kao životnog cilja te između tradicionalističkog koncepta kvalitete života i potvrđivanja osobnog integriteta kao životnog cilja, uz djelomični utjecaj skladne obitelji kao životnog cilja te ideja suprotnih spremnosti na žrtvovanje kao životnog cilja.

Ključne riječi: kanoničke relacije, kvaliteta života, životni ciljevi

UVODNA NAPOMENA

Teško bi se mogla objasniti različita poimanja kvalitete života a da se pritom nema u vidu na koji način pojedinci izražavaju važnost različitih životnih ciljeva i vrijednosti koje stoje u podlozi takvih opredjeljivanja. Može se sigurno reći da to obično čine u odrednicama svakodnevnog »situacijske određenosti«. Prema tome, »svakodnevno smo u situaciji da vrednujemo ljude, stvari, postupke, situacije, događaje i slično, kao i u situacijama da težimo nekom cilju, bio on blizak i ostvarljiv ili ležao daleko na horizontu budućnosti kao životni cilj« (Čulig i sur., 1982:9). Vrijednosni identitet stoga nije razumljiv sam po sebi, već se njegovo značenje diferencira kroz različite doživljajne oblike i iščekivanja. On se odnosi na specifične aspekte procjenjivanja učinaka (ostvarenosti) preferiranih sadržaja, zatim na tzv. probleme agregacije vrijednosti, postulat tranzitivnosti ili načelo oportunitizma pri vrijednosnom orijentiranju i slično.¹

Nadalje, u situaciji kada se društvo kojim se bavimo nalazi u teškoćama poput ovih u kojima se našla Hrvatska, istraživanja omladine i njihova odnosa prema vrijednostima, životnim ciljevima i kvaliteti života postaju pokazateljem socijalnog potencijala u konkretnim društvenim okolnostima.

Iako definitivne odgovore u ovom području vjerojatno nije moguće sagledati i očekivati samo sa stajališta sociologijske strukovne orijentacije, u ovom se radu pokušalo skicirati izvjesne pravilnosti u mišljenju mladih kada se radi o odnosu poimanja kvalitete života i različitih životnih ciljeva.

Prema tome, tema kojom se ovdje bavimo odnosi se na deskripciju empirijski utvrđene relacije različitih koncepcija kvalitete života i životnih ciljeva studentske populacije koje su bile temom globalnog istraživanja »Socijalnoekološki aspekti razvoja«.

UZORAK ISTRAŽIVANJA

U ovom radu iznose se rezultati empirijskog istraživanja provedenog u lipnju 1992. godine u okviru projekta *Socijalnoekološki aspekti razvoja*. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom slučajnom uzorku studentske populacije.

Uzorak se sastojao od 547 ispitanika – studenata zagrebačkog i riječkog Sveučilišta. Od toga je u Zagrebu anketirano 453, a u Rijeci 94 ispitanika. Kontrolne varijable bile su spol, vrsta studija (struka), godina studija i – onoliko koliko je to bilo moguće – regionalna zastupljenost.

INSTRUMENTI, METODE I OBRADA PODATAKA

Na osnovi modela utemeljenog na interakciji između socijalno-psihološke strukture pojedinca, njegove prirodne i artificijelne okoline (Bubolz i sur., 1978), kao i modela utemeljenog na određivanju relacija između koncepta kvalitete života i društvenih razvojnih aspekata (Zinam, 1989) izrađen je instrument za ispitivanje percepcije kvalitete života.²

Instrument registrira šest osnovnih komponenata razvoja s pripadajućim komponentama kvalitete života, a sastoji se od četrdeset tvrdnji (čestica) sa sljedećim rasporedom: ekonomski aspekt kvalitete života (8 čestica); ekološki aspekt kvalitete života (8 čestica); socijalni aspekt kvalitete života (6 čestica); kulturni aspekt kvalitete života (6 čestica); politički aspekt kvalitete života (8 čestica); sigurnosni aspekt kvalitete života (4 čestice).³

Instrument za procjenu važnosti različitih životnih ciljeva sadrži dvadeset i pet tvrdnji (čestica), a predstavlja modifikaciju instrumenta izrađenog radi ispitivanja vrijednosti omladine osamdesetih godina.⁴

Na ovako pripremljenim instrumentima primijenjena je metoda samoprocjene važnosti svake čestice u korpusu za mjerenje konceptualno pretpostavljenih komponenata kvalitete života i svake čestice za mjerenje različitih životnih ciljeva na skalama Likertova tipa (od 1 = »uopće mi nije važno« do 5 = »izrazito mi je važno«).

1 Opširnije izlaganje o vrijednosnom strukturiranju socijalnih sistema vidi u: Luhmann, 1981:26-43.

2 Opširniji sklop informacija o osnovnim konceptualnim pretpostavkama kojima se pristupilo operacionalizaciji pojma kvalitete života u okviru ovoga istraživanja objavljen je u prijašnjem autorovu članku o kvaliteti života u časopisu *Socijalna ekologija*, 1(4):485-489.

3 Broj čestica (varijabli) po pojedinim komponentama kvalitete života nije ujednačen zbog nemogućnosti uključivanja njihovog većeg broja u anketni upitnik.

4 Riječ je o istraživanju provedenom u Hrvatskoj 1981. godine. Rezultati su objavljeni u: Čulig, B., Fanuko, N., Jerbić, V. (1982). *Vrijednosti i vrijednosne orijentacije mladih*. Zagreb: CDD.

Obrada podataka vezana je za specifičnosti postavljenih pitanja (podproblema) na koja se nastojalo odgovoriti pri analizi percepcije važnosti pojedinih komponenata kvalitete života i njihovoj relaciji s različitim životnim ciljevima. Od statističkih procedura upotrijebljene su univarijatne i multivarijatne tehnike za obradu podataka.

Analiza distribucija frekvencija, standardnih devijacija i rangova prosječnih vrijednosti dobivenih procjenom važnosti različitih životnih ciljeva ponajprije je trebala pružiti uvid u najvažnije, tj. dominantne životne ciljeve prisutne u ispitivanoj populaciji.

Radi otkrivanja povezanosti varijabli na latentnoj razini pri procjeni važnosti pretpostavljenih komponenata kvalitete života te važnosti različitih životnih ciljeva korištena je procedura **eksploratorne faktorske analize pod komponentnim modelom**.

Modelom ekstrakcije glavnih komponenata⁵ više razine općenitosti, uz Guttman-Kaiserov kriterij⁶ redukcije dimenzionalnosti originalnog prostora, analizirana je povezanost četrdeset manifestnih varijabli koje su mjerile odnos ispitanika prema važnosti pretpostavljenih komponenata kvalitete života. Istim postupkom analizirana je povezanost dvadeset i pet manifestnih varijabli koje su mjerile odnos prema važnosti različitih životnih ciljeva.

Da bi se dobila interpretabilnija rješenja, ekstrahirane glavne komponente obaju instrumenata transformirane su u poziciju jednostavne strukture⁷ rotacijom prema Kaiserovom varimax kriteriju. Tumačene su samo one dimenzije koje sadrže barem tri varijable kako bi se izbjeglo beznačajne veze te one kojih su saturacije varijabli .40 i više.

Radi očitovanja postojanja veze između različitih koncepata kvalitete života i životnih ciljeva primijenjena je **analiza kanoničkih relacija ekstrahiranih latentnih dimenzija** obaju prostora. Tumačene su kroskorelacije obaju skupova latentnih dimenzija te kanonički koeficijenti linearnih parova latentnih dimenzija koje su u kanoničkom smislu ortogonalne.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1. Pregled rezultata prosječnih vrijednosti i distribucija frekvencija na varijablama instrumenta životnih ciljeva

Pregled rezultata istraživanja provedenog na uzorku studentske populacije započinje analizom rangova dobivenih prosječnih vrijednosti (aritmetičkih sredina \bar{x}) i standardnih devijacija (s) na ponuđene tvrdnje koje su činile instrument za prepoznavanje važnosti pojedinih životnih ciljeva.

Zbog potpunijeg uvida u rezultate istraživanja iznose se i dobivene distribucije frekvencija po pojedinim tvrdnjama primijenjenog instrumenta.⁸

5 Postupak je izveden primjenom programa Factor Analysis iz programskog paketa SPSS V5.0.

6 Reduciranje polaznog sistema varijabli prema ovom kriteriju izvodi se uzimanjem u obzir samo onih glavnih komponenata čije su svojstvene vrijednosti jednake ili veće od 1.

7 Ovo rješenje teži dati veliko opterećenje (velike korelacije između faktora i varijabli) malom broju varijabli, dok se ostatak opterećenja za preostale varijable približava nuli.

8 Skale instrumenta, s obzirom na procjenu stupnja važnosti, izložene su u sažetu obliku: od »uopće nije važno« i »nije važno« (1+2) do »važno« i »vrlo važno« (4+5). Ovo sažimanje izvršeno je samo za potrebe frekvencijske analize, a u daljnjim se obradama koristilo originalne distribucije frekvencija.

Tablica 1 – Važnost pojedinih životnih ciljeva (rangovi)

Sadržaj	1+2	3	4+5	\bar{x}	s
1. Imati skladne odnose u porodici (V15)	2.1	1.8	95.6	4.59	.66
2. Biti slobodan i neovisan o drugima (V20)	.9	3.3	95.7	4.57	.60
3. Imati čistu savijest (V18)	2.6	2.0	95.2	4.54	.72
4. Odgajati djecu da postanu ljudi (V14)	2.4	3.8	93.1	4.54	.73
5. Biti pošten (V19)	2.0	5.3	92.7	4.47	.73
6. Čuvati zdravlje (V23)	2.9	4.6	92.3	4.44	.72
7. Brinuti se za očuvanje prirode (V24)	2.3	8.2	89.2	4.25	.73
8. Stalno učiti i stjecati nove spoznaje (V6)	2.7	7.5	89.6	4.20	.72
9. Imati djecu (V13)	6.7	9.7	83.2	4.18	.93
10. Imati čvrsta životna načela (V10)	6.3	8.8	84.6	4.12	.86
11. Ostaviti iza sebe nešto vrijedno za buduće generacije (V25)	3.8	16.5	79.3	4.11	.84
12. Pomagati ljudima u nevolji (V1)	5.1	12.1	82.6	4.00	.82
13. Boriti se za mir, pravednost i jednakost (V22)	6.6	16.8	76.4	3.98	.91
14. Boriti se i borbom postići uspjehe (V2)	8.6	13.2	77.5	3.92	.92
15. Stupiti u brak (V3)	25.0	21.6	53.0	3.36	1.18
16. Žrtvovati se za druge (V4)	17.7	39.1	42.6	3.29	.94
17. Živjeti i žrtvovati se za nešto veliko (V5)	25.7	34.6	39.3	3.18	1.09
18. Imati automobil, vikendicu, jahtu i sl. (V12)	34.5	20.3	45.0	3.13	1.21
19. Postati jako bogat (V7)	32.1	27.8	40.0	3.12	1.15
20. Biti moćan i nikoga se ne bojati (V9)	46.8	26.1	26.5	2.71	1.20
21. Trošiti puno novaca (V11)	49.8	26.0	24.0	2.65	1.16
22. Postati slavan (V8)	51.2	26.7	22.2	2.61	1.15
23. Imati svaku stvar koju poželim (V16)	51.9	24.5	23.6	2.61	1.09
24. Piti ukusna i skupa pića, pušiti kvalitetne cigarete (V17)	71.1	15.2	13.5	2.07	1.15
25. Što manje raditi, ljenčariti (V21)	75.7	14.6	9.7	2.02	1.03

Napomena: Brojevi u zagradama uz pojedine tvrdnje predstavljaju oznake originalnih varijabli primjenjenih u upitniku. U tablici su izostavljeni postoci onih koji nisu odgovorili na pojedine tvrdnje u instrumentu, tako da ukupan zbroj postotaka nije 100 posto.

Kao što se iz tablice vidi, uz aritmetičku sredinu veću od 3.0, većinu ponuđenih životnih ciljeva ispitanici procjenjuju od »osrednje važni« do »vrlo važni« (19 čestica – od čega se za prvih 14 više od 70% ispitanika opredjeljuje kao za »važne« ili »vrlo važne« životne ciljeve). Ovaj nalaz sugerira da u ispitivanoj studentskoj populaciji vlada visok stupanj slaganja u procjeni da je većina (2/3) ispitivanih životnih ciljeva važna.

Treba ipak naglasiti da se **pri procjeni najvažnijih životnih ciljeva** (aritmetička sredina veća od 4.0) pojavljuju zahtjevi za skladnim odnosima u obitelji i odgajanju djece (V15, V14, V13); zahtjevi za neovisnošću i poštenjem (V20, V18, V19, V10); briga za zdravlje i očuvanje prirode (V23, V24) te zahtjevi za novim spoznajama i pomaganje drugima (V6, V25, V1). Za ovu skupinu tvrdnji karakteristično je da ih prihvaća **više od 80% ispitanika**. Očito se, uz potreban oprez, može pretpostaviti kako se u ispitivanoj populaciji najveća važnost pridaje životnim ciljevima kojima se promiču tradicionalističke i humanističke vrijednosti te potvrđuje osobni integritet (ili se upravo kroz ovaj set vrijednosti formira).

Kao što se vidi iz priložene tablice, svega nekoliko tvrdnji (V9, V11, V8, V16, V17, V21) ispitanici smatraju nevažnim (aritmetička sredina manja od 3.0) životnim ciljevima. Na osnovi ovako izdvojenih tvrdnji može se vidjeti da je riječ o sadržajima koji se simbolički strukturiraju u sklopu potrošačkog društva, a prepoznaju se kroz težnju za isticanjem novca i rasipničkog stila života te društvenog prestiža.

2. Komponentna analiza na varijablama instrumenta za procjenu važnosti kvalitete života

Faktorskom analizom pod komponentnim modelom analizirana je povezanost četrdeset manifestnih varijabli koje su mjerile odnos ispitanika prema važnosti pretpostavljenih komponenata kvalitete života.

Postupkom glavnih komponenata ekstrahirano je jedanaest faktora koji zajedno objašnjavaju 57.2% ukupne varijance.

U bazičnoj soluciji modela glavnih komponenata, ekstrahirane nezavisne dimenzije pokazuju sljedeće karakteristike:

Tablica 2 – Karakteristike latentnih dimenzija u bazičnoj soluciji modela glavnih komponenata

FAKTOR	svojstvene vrijednosti	% ukupne varijance	% faktorske varijance
FAKTOR 1	6.04	15.1	26.3
FAKTOR 2	3.32	8.3	14.6
FAKTOR 3	2.43	6.0	10.4
FAKTOR 4	1.95	4.9	8.6
FAKTOR 5	1.65	4.1	7.1
FAKTOR 6	1.50	3.8	6.7
FAKTOR 7	1.35	3.3	5.8
FAKTOR 8	1.31	3.2	5.6
FAKTOR 9	1.17	3.0	5.2
FAKTOR 10	1.08	2.8	4.9
FAKTOR 11	1.04	2.7	4.8

Da bi se dobila interpretabilnija rješenja, ekstrahirane glavne komponente transformirane su u poziciju jednostavne strukture rotacijom prema Kaiserovom varimax kriteriju. Tumačene su samo one dimenzije koje sadrže barem tri varijable kako bi bile izbjegnute beznačajne veze. Time je broj dimenzija koje zadovoljavaju ovaj kriterij sveden na **sedam faktora**.

Zbog bolje preglednosti, dobivena matrica varimax strukture u ortogonalnom latentnom sustavu iznosi se rastavljeno po faktorima (oznaka varimax faktora na instrumentu kvalitete života – GKVRXKŽ).

Tablica 3 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 1

VAR. Sadržaj	korelacija s 1. komponentom
V12. Živjeti u mjestu (kraju) sa što je moguće boljom kvalitetom zraka pa makar zbog toga morao stanovati daleko izvan centra grada	.71
V09. Živjeti u mjestu (kraju) u kojem se prednost daje zelenim površinama, a ne izgradnji prometnica i gradova	.70
V10. Hraniti se proizvodima za koje se jamči da nemaju kemijske sastojke	.69
V14. Biti spreman odreći se svakodnevne vožnje automobilom zbog čistije okoline	.59
V15. Imati mogućnost kupanja u nezagađenoj rijeci (jezeru) koja protječe kroz moj kraj	.57
V16. Strogo izbjegavati sve tvari koje štete mojem zdravlju (alkohol, cigarete, masna hrana...)	.56
V21. Što češće odlaziti na izlete u prirodu jer se samo na čistom zraku čovjek može potpuno odmoriti (okrijepiti)	.51
V11. Biti spreman izdvojiti još više novaca za kvalitetniji nadzor nad održavanjem zgrada, stubišta, ulica, potoka, smetlišta i slično	.50
Varijanca varimax faktora = 3.540	

Kao što se vidi iz priložene tablice, **prvi faktor (Tablica 3)** sastoji se od osam varijabli čije su saturacije na faktoru dovoljno visoke (iznad .40). Već na prvi pogled vidi se da je riječ o posve konzistentnoj latentnoj dimenziji u kojoj se sve tvrdnje odnose na ekolozijske zahtjeve (briga o okolišu, hrani i zdravlju, komunalnoj infrastrukturi i sl.) kada se radi o važnosti sadržaja kvalitete života. Uzme li se u obzir isprepletenost ove, u osnovi prirodne (organske) okoline i uvjeta življenja s posljedicama ljudskog provođenja i djelovanja na okolinu u kojoj živi onda se može govoriti o proširenju s primarno ekoloških na – uvjetno rečeno – socijalno-ekološke sadržaje kvalitete života. Stoga se ovaj faktor može nazvati **socijalno-ekološkim konceptom kvalitete života**.

Za razliku od prethodnog faktora, čija je struktura upućivala na sadržajem bogat socijalno-ekološki aspiracijski potencijal, kompozit **drugoga ekstrahiranog faktora (Tablica 4)** može se objasniti neposrednom materijalnom dobrobiti i individualnim prestižem kao glavnim determinantama poimanja kvalitete života. Kako se u faktorskoj strukturi uz individualno blagostanje i korist vežu i sadržaji poput više naobrazbe i napredovanja u poslu, ekstrahirana dimenzija poimanja kvalitete života može se promatrati kao koncept individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit, prestiž

i profesionalni uspjeh. Radi jednostavnosti, dimenzija je nazvana **socio-ekonomski koncept kvalitete života**.

Tablica 4 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 2

VAR. Sadržaj	korelacija s 2. komponentom
V03. Imati što više novaca i materijalnih dobara jer samo tako moje zadovoljstvo postignutim životom može biti potpuno	.74
V08. Imati velik i dobro opremljen stan (kuću) te se u tome razlikovati od ostalih ljudi	.72
V27. Imati mogućnost boriti se za viši položaj u društvu i ostvariti što veći utjecaj u svojoj okolini	.69
V06. Imati više izvora prihoda jer samo tako mogu zadovoljiti svoje potrebe	.65
V17. Postići visok stupanj obrazovanja jer o tome ovisi uspjeh u životu	.55
V24. Imati mogućnost napretka u poslu naročito kada je u pitanju vlastita struka	.48
Varijanca varimax faktora = 3.078	

Tablica 5 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 3

VAR. Sadržaj	korelacija s 3. komponentom
V33. Družiti se s pripadnicima drugih nacionalnosti makar se to suprotstavljalo uvjerenju moje okoline	.78
V31. Živjeti u zemlji u kojoj ljudi raznih rasa, religija i nacionalnosti imaju jednake šanse za zapošljavanje i život u zajednici	.75
V18. Imati skladne odnose s pripadnicima drugih vjera i naroda	.73
V36. Živjeti u državi u kojoj zakon štiti jednako sve osobe bez obzira na njihovo porijeklo i mjesto u društvu	.58
V34. Moći javno iznijeti svako svoje mišljenje bez opasnosti i straha za svoju slobodu	.44
Varijanca varimax faktora = 2.743	

Treći faktor (Tablica 5) sastoji se od pet varijabli s dovoljno visokim saturacijama i pretežno prekriva važnost političko-humanitarnih sadržaja kvalitete života. Pogleda li se redoslijed tvrdnji u ovoj komponenti, očito je da su faktorske saturacije najveće za tvrdnje kojima se ističu zahtjevi za nacionalnim, rasnim i vjerskim uvažavanjem koje odlikava potrebu za toleriranjem različitosti, a potom i zahtjevi za ostvarivanjem ljudskih prava i sloboda (podrška zadovoljenju socijalne pravde). Komponentu sačinjenu od ovakve skupine zahtjeva u poimanju kvalitete života može se nazvati **konceptom nacionalne, rasne i vjerske tolerancije**.

Tablica 6 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 4

VAR. Sadržaj	korelacija s 4. komponentom
V30. Imati mogućnost utjecaja na odluke Vlade posredstvom sugestija i žalbi	.70
V29. Imati mogućnost slobodnog izražavanja nacionalnih osjećaja jer je to najljepši čovjekov osjećaj	.45
V35. Živjeti bez političkog uvjerenja i političkog opredjeljivanja	-.43
Varijanca varimax faktora = 1.869	

Četvrta latentna dimenzija (Tablica 6) sadrži tri varijable sa zajedničkim nazivnikom političkog i nacionalnog potvrđivanja kao preferiranim sadržajima kvalitete života. Iako u trećoj varijabli koja saturira ovaj faktor (negativna korelacija s faktorom označava preferenciju življenja s političkim uvjerenjem i opredjeljivanjem) nije jasno istaknuta aktivistička dimenzija u političkom djelovanju, konfiguracija cjelokupne dimenzije ipak upućuje na aktivan odnos u domeni političkog života. Dobiveni faktor označava orijentaciju prema sferi javnog djelovanja, pa se može nazvati **konceptom političkog i nacionalnog potvrđivanja i aktivizma**.

Tablica 7 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 5

VAR. Sadržaj	korelacija s 5. komponentom
V26. Stupiti u brak i ostati u njemu a ne živjeti izvan braka kako to danas neki čine	.72
V22. Vjerovati u božje zakone i živjeti na način kako je to u njima zapisano	.70
V23. Imati skladne odnose u obitelji jer je ona jedino pravo utočište pred životnim teškoćama	.49
V29. Imati mogućnost slobodnog izražavanja nacionalnih osjećaja jer je to najljepši čovjekov osjećaj	.44
V28. Izbjegavati sukobe s okolinom i pustiti da stvari idu svojim tijekom	.44
Varijanca varimax faktora = 2.153	

Kao što se iz tablice vidi, **peti faktor (Tablica 7)** predstavlja razmjerno zaokružen i stabilan tradicionalni obrazac življenja⁹ svojstven ovom podneblju: tradicionalni familizam (nepovrediva institucija braka i obitelji), vjerski i nacionalni tradicionalizam. Prema tome, petu latentnu dimenziju karakterizira pridavanje važnosti tradicionalnim aspektima življenja, pa se dobiveni faktor može nazvati **tradicionalističkim konceptom kvalitete života**, a čine ga pretežno varijable koje sadržajno prekrivaju društvenu i kulturnu komponentu kvalitete života.

Tablica 8 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 6

VAR. Sadržaj	korelacija s 6. komponentom
V39. Živjeti u mjestu u kojem specijalizirane službe (policija, vojska, vatrogasci...) djelotvorno funkcioniraju i pružaju osjećaj sigurnosti	.70
V38. Živjeti u zemlji u kojoj ne postoji vojna obveza već je vojska profesionalna	.70
V40. Živjeti u zemlji koja u prvome redu teži svjetskom razoružanju	.60
V28. Izbjegavati sukobe s okolinom i pustiti da stvari idu svojim tijekom	.43
Varijanca varimax faktora = 2.013	

⁹ Specifičnu povezanost vjerskih i nacionalnih sadržaja na sociokulturnim prostorima kod nas uočila su i neka prijašnja istraživanja omladine. Ispitujući interese i slobodno vrijeme mladih u radu »Interesi i slobodno vrijeme«, V. Ilišin je također utvrdila postojanje latentne dimenzije koju je imenovala »tradicionalističkom interesnom orijentacijom«. Više o tome vidi u: Radin, F. (ur.) (1988). **Fragmenti omladine**, Zagreb: ZIO RZ RK SSOH i IDIS.

Šesti zadržani faktor (*Tablica 8*) sadrži četiri varijable s pretežno sigurnosnim sadržajima kvalitete života. Može se ustanoviti da je sačinjen od zahtjeva za življenjem u zemlji u kojoj postoji djelotvorna institucionalna zaštita, u kojoj postoji profesionalizam u obrani te globalna težnja pacifizmu. Nadalje, ističe se zahtjev za nekonfrontiranjem s okolinom. Dobivenu latentnu dimenziju preferencija ovakvih sadržaja kvalitete života može se, stoga, promatrati kao **koncept zaštite sfere privatnosti**.

Tablica 9 – Varimax struktura komponente GKVRXKŽ 7

VAR. Sadržaj	korelacija s 7. komponentom
V25. Što manje upoznavati nove ljude jer mi je tada obično neugodno	-.57
V19. Provoditi što je moguće više vremena u druženju i izlascima s prijateljima	.52
V37. Moći sam zaštititi sebe, svoju obitelj i dom	.47
V34. Moći javno iznijeti svako svoje mišljenje bez opasnosti i straha za svoju slobodu	.42
V20. Znati nekoliko stranih jezika, ali ne da bih time zarađivao za život	.40
Varijanca varimax faktora = 1.807	

Sedmim faktorom (*Tablica 9*) uspjelo se detektirati vezu među varijablama koje karakterizira visoko zasićenje faktorske strukture sadržajima zabave i rekreacije u društvu drugih ljudi. Sklop ove dimenzije prikazan u tablici ističe u prvi plan orijentaciju na druženje i korištenje slobodnog vremena s prijateljima i kolegama, a potom na mogućnost samozaštite, slobode govora i znanja stranih jezika. Stoga se na osnovi ovakve faktorske konfiguracije može govoriti o poimanju kvalitete života kao o **konceptu orijentiranosti na ljude**.

2.1. Komponentna analiza na varijablama instrumenta za procjenu važnosti različitih životnih ciljeva

Faktorskom analizom pod komponentnim modelom analizirana je i povezanost dvadeset i pet manifestnih varijabli koje su mjerile odnos ispitanika prema važnosti različitih životnih ciljeva.

Postupkom glavnih komponenata ekstrahirano je pet faktora koji zajedno objašnjavaju 57.0% ukupne varijance.

U bazičnoj soluciji modela glavnih komponenata, ekstrahirane nezavisne dimenzije pokazuju sljedeće karakteristike:

Tablica 10 – Karakteristike latentnih dimenzija u bazičnoj soluciji modela glavnih komponenata

FAKTOR	svojevne vrijednosti	% ukupne varijance	% faktorske varijance
FAKTOR 1	5.49	22.0	38.6
FAKTOR 2	4.26	17.0	30.0
FAKTOR 3	1.93	7.7	13.6
FAKTOR 4	1.47	5.8	10.2
FAKTOR 5	1.08	4.3	7.6

Da bi se dobila interpretabilnija rješenja, ekstrahirane glavne komponente transformirane su u poziciju jednostavne strukture rotacijom prema Kaiserovom varimax kriteriju. Tumačene su samo one dimenzije koje sadrže barem tri varijable kako bi bile izbjegnute beznačajne veze. Nakon ovog postupka broj dimenzija ostao je isti.

Zbog bolje preglednosti, dobivena matrica varimax strukture u ortogonalnom latentnom sustavu iznosi se rastavljeno po faktorima (oznaka varimax faktora na instrumentu životnih ciljeva – GKVRXŽC).

Tablica 11 – Varimax struktura komponente GKVRXŽC 1

VAR. Sadržaj	korelacija s 1. komponentom
V04. Žrtvovati se za druge	.79
V05. Živjeti i žrtvovati se za nešto veliko	.78
V01. Pomagati ljudima u nevolji	.63
V22. Boriti se za mir, pravednost i jednakost	.59
V25. Ostaviti iza sebe nešto vrijedno za buduće generacije	.47
V19. Biti pošten	.43
Varijanca varimax faktora= 3.000	

Kao što se vidi iz priložene tablice, prvi faktor (*Tablica 11*) sastoji se od šest varijabli saturacije kojih su na faktoru dovoljno visoke (iznad .40). Već na prvi pogled vidi se da je riječ o posve konzistentnoj latentnoj dimenziji u kojoj se sve tvrdnje odnose na podršku i spremnost na žrtvovanje (žrtvovanje za druge, za nemoćne, za ugrožene, za nešto veliko i sl.) kada je u pitanju fokusiranje važnosti životnih ciljeva. Uzme li se u obzir sadržaj ovih tvrdnji, vidljivo je kako se u širokoj raznovrsnosti životnih situacija kroz ovu dimenziju profilira čovjek koji pridaje važnost svojoj aktivnosti, tj. osobnom angažiranju i odricanju za druge. Stoga se ovaj faktor može nazvati **spremnost na žrtvovanje** kao životni cilj.

Tablica 12 – Varimax struktura komponente GKVRXŽC 2

VAR. Sadržaj	korelacija s 2. komponentom
V07. Postati jako bogat	.81
V11. Trošiti puno novaca	.79
V16. Imati svaku stvar koju poželim	.78
V09. Biti moćan i nikoga se ne bojati	.78
V12. Imati automobil, vikendicu, jahtu i sl.	.76
V08. Postati slavan	.70
V17. Piti ukusna i skupa pića, pušiti kvalitetne cigarete	.60
Varijanca varimax faktora= 4.350	

Za razliku od prethodnog faktora, struktura kojeg je upućivala na sadržajem bogat altruistički aspiracijski potencijal, kompozit drugoga ekstrahiranog faktora (*Tablica*

12) može se objasniti neposrednom materijalnom dobrobiti i individualnim prestižem kao glavnim odrednicama važnosti različitih životnih ciljeva. Kako se u faktorskoj strukturi uz individualno zgrtanje, potrošnju i korist vežu i sadržaji poput postizanja moći nad drugima i slave u odnosu na druge (izazivanje zavisti), ekstrahirana dimenzija može se promatrati kao **koncept individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit i društveni prestiž.**

Tablica 13 – Varimax struktura komponente GKVRXŽC 3

VAR. Sadržaj	korelacija s 3. komponentom
V13. Imati djecu	.84
V14. Odgajati djecu da postanu ljudi	.81
V03. Stupiti u brak	.67
V15. Imati skladne odnose u porodici	.67
Varijanca varimax faktora= 2.564	

Treći faktor (Tablica 13) sastoji se od četiriju varijabli s dovoljno visokim saturacijama i pretežno prekriva važnost sadržaja nazvanih »tradicionalni familizam«. Riječ je o iskazanoj relativno stabilnoj potrebi življenja u sklopu »skladne obitelji«, tj. skladne zajednice roditelja i djece. Stoga se ovaj faktor može nazvati **skladna obitelj** kao životni cilj.

Tablica 14 – Varimax struktura komponente GKVRXŽC 4

VAR. Sadržaj	korelacija s 4. komponentom
V18. Imati čistu savijest	.66
V20. Biti slobodan i neovisan o drugima	.64
V19. Biti pošten	.63
V23. Čuvati zdravlje	.60
V24. Brinuti se za očuvanje prirode	.60
Varijanca varimax faktora= 2.600	

Četvrta latentna dimenzija (Tablica 14) sadrži pet varijabli sa zajedničkim nazivnikom psihičkog, socijalnog i biološkog potvrđivanja kao preferiranih ciljeva u životu. Dobiveni faktor predstavlja orijentaciju prema postizanju osobnog integriteta i konzistencije (što podrazumijeva kontrolirajući karakter i određenu tipizaciju ponašanja), pa se može nazvati **potvrđivanje osobnog integriteta** kao životni cilj.

Tablica 15 – Varimax struktura komponente GKVRXŽC 5

VAR. Sadržaj	korelacija s 5. komponentom
V21. Što manje raditi, ljenčariti	.64
V06. Stalno učiti i stjecati nove spoznaje	-.58
V02. Boriti se i borbom postići uspjehe	-.53
Varijanca varimax faktora= 1.754	

Kao što se iz tablice vidi, **peti faktor (Tablica 15)** predstavljen je sa trima varijablama koje sadržajem upućuju na sklonost ljenčarenju, neradu i odricanju od uspjeha koji se postiže osobnim zalaganjem i borbom. Za pretpostaviti je da u podlozi ovakva svjetonazora leži sklonost oslanjanju na druge (roditelje, prijatelje, rentu i sl.) te su vrijednosti žrtvovanja, osobnog zalaganja za uspjehe i samodokazivanja u radu znatno manje prihvaćene. Prema tome, petu latentnu dimenziju karakterizira pridavanje važnosti onim aspektima koji življenje ispunjavaju dokolicom i to pretežno lišenom aktivnog ili spoznajnog djelovanja. Stoga se dobiveni faktor može nazvati **podrška ljenčarenju** kao žarištu životnih ciljeva.

3. Kanoničke relacije koncepata kvalitete života i životnih ciljeva

Razmatranjem rezultata dobivenih faktorskom analizom pod komponentnim modelom ustanovljeno je postojanje jedanaest bazičnih dimenzija na varijablama instrumenta za mjerenje važnosti komponenata kvalitete života te pet bazičnih dimenzija na varijablama instrumenta za mjerenje važnosti različitih životnih ciljeva. Kako je već u početku istaknuto, ovim se radom ponajprije želi ispitati postoje li i koje su potencijalne relacije, između ekstrahiranih latentnih dimenzija ovih dvaju analiziranih prostora. Odgovor na ovo pitanje nastojalo se dobiti analizom njihovih kanoničkih relacija i to varijantom biortogonalne faktorske analize.

Tablica 16 – Kroskorelacije dimenzija prvoga i drugoga skupa

	GKVRXŽC 1	GKVRXŽC 2	GKVRXŽC 3	GKVRXŽC 4	GKVRXŽC 5
GKVRXKŽ 1	.11	-.10	-.02	-.34	-.03
GKVRXKŽ 2	-.07	.66	-.17	-.07	-.14
GKVRXKŽ 3	.17	-.08	.06	-.08	-.14
GKVRXKŽ 4	.16	.09	-.02	-.10	-.03
GKVRXKŽ 5	-.22	.12	.49	.03	-.06
GKVRXKŽ 6	.11	.14	.13	.17	.22
GKVRXKŽ 7	.23	.07	-.02	-.08	.03
GKVRXKŽ 8	.09	.01	.04	-.23	-.09
GKVRXKŽ 9	-.05	-.00	-.06	-.11	.05
GKVRXKŽ 10	-.07	.05	-.11	-.10	-.04
GKVRXKŽ 11	.20	.03	.10	-.06	-.18

Već se iz gornje matrice kroskorelacija (**Tablica 16**) obaju skupova latentnih dimenzija vidi koje dimenzije uopće imaju zadovoljavajuće korelacije, što ujedno znači da će one biti i temelj kanoničke veze ovih dvaju prostora. Najkraće rečeno, od jedanaest dimenzija ekstrahiranih na instrumentu kvalitete života tri dimenzije (faktori 1, 2 i 5) doprinose vezi analiziranih prostora.

Prema tome, »Socijalno–ekološki koncept kvalitete života« (GKVRXKŽ 1) negativno je vezan s »Potvrđivanjem osobnog integriteta« (GKVRXŽC 1) kao životnim ciljem. Zatim je »Socio–ekonomski koncept kvalitete života« (GKVRXKŽ 2) pozitivno vezan s »Konceptom individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit i društveni prestiž« (GKVRXŽC 2). Zaključno, »Tradicionalistički koncept kvalitete života« (GKVRXKŽ 5) pozitivno je vezan s »Skladnom obitelji« (GKVRXŽC 3) kao žarišnim životnim ciljem.

Analiza kanoničkih relacija izdvojila je dvije međusobno ortogonalne relacije koje su po Bartlettovu kriteriju statistički značajne, a od kojih prva tumači 54.8% zajedničke varijance obaju prostora, a druga 44.2% zajedničke varijance obaju prostora.

Tablica 17 – Prva kanonička relacija između dvaju skupova latentnih dimenzija

Kanonički faktori prvoga skupa (kvaliteta života)	CAN 1
GKVRXKŽ 1	–.06
GKVRXKŽ 2	.96
GKVRXKŽ 3	–.09
GKVRXKŽ 4	.13
GKVRXKŽ 5	.04
GKVRXKŽ 6	.04
GKVRXKŽ 7	.08
GKVRXKŽ 8	.05
GKVRXKŽ 9	.02
GKVRXKŽ 10	.13
GKVRXKŽ 11	.05
Kanonički faktori drugoga skupa (životni ciljevi)	CAN 1
GKVRXŽC 1	–.07
GKVRXŽC 2	.94
GKVRXŽC 3	–.21
GKVRXŽC 4	–.11
GKVRXŽC 5	–.19

Temeljem prve kanoničke relacije (*Tablica 17*) vidljivo je da je veza između dvaju prostora latentnih koncepata konstituirana na socio–ekonomskom konceptu kvalitete života s jedne strane, odnosno na konceptu individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit i društveni prestiž kao životni cilj s druge strane. Prema tome, sklonost naglašavanju važnosti socio–ekonomskih sadržaja kvalitete života veća je kod onih pojedinaca koji su ujedno skloni isticati važnost ovih sadržaja kao životnih ciljeva. Stoga bismo mogli reći da su kod dijela mladih, koji su pri prepoznavanju važnosti pojedinih sadržaja kvalitete života i životnih ciljeva istaknuli ove dimenzije, kao više vrijednosti izražene one koje su vezane uz proces socio–ekonomskog osamostaljiva-

nja. Najkraće rečeno, materijalno i statusno osamostaljivanje izraženo kao osnovna vrijednost koja stoji u podlozi ovih koncepata, a uz njega prepoznaje se i sklonost ka koristi, egoizmu i moći kao pratećim životnim načelima.

Tablica 18 – Druga kanonička relacija između dvaju skupova latentnih dimenzija

Kanonički faktori prvoga skupa (kvaliteta života)	CAN 2
GKVRXKŽ 1	-.47
GKVRXKŽ 2	.00
GKVRXKŽ 3	-.23
GKVRXKŽ 4	-.23
GKVRXKŽ 5	.61
GKVRXKŽ 6	.28
GKVRXKŽ 7	-.25
GKVRXKŽ 8	-.27
GKVRXKŽ 9	-.09
GKVRXKŽ 10	-.13
GKVRXKŽ 11	-.18
Kanonički faktori drugoga skupa (životni ciljevi)	CAN 2
GKVRXŽC 1	-.52
GKVRXŽC 2	.19
GKVRXŽC 3	.51
GKVRXŽC 4	.61
GKVRXŽC 5	.20

Druga kanonička relacija (*Tablica 18*) koja povezuje prostor poimanja kvalitete života i prostor životnih ciljeva upućuje na moguću relaciju između tradicionalističkog koncepta kvalitete života s jedne strane, odnosno potvrđivanja osobnog integriteta kao životnog cilja s druge, uz djelomični utjecaj skladne obitelji kao životnog cilja te ideja suprotnih spremnosti na žrtvovanje kao životnog cilja. Prema tome, sklonost razmjerno stabilnom tradicionalističkom poimanju kvalitete života veća je kod onih pojedinaca koji su skloni kao životne ciljeve isticati potvrđivanje osobnog integriteta, život u sklopu skladne obitelji te nespornost žrtvovanja za druge. Iz ustanovljenih veza latentnih koncepata slijedi da će ispitanici koji smatraju važnim izdvajanje upravo ovih dimenzija težiti ispunjenju vrijednosti u domeni individualnog i obiteljskog života, negirajući vrijednosti i potrebe žrtvovanja za druge.

Isto tako, utvrđena kanonička relacija pokazuje da ispitanici ovog opredjeljenja nisu zagovornici socijalno–ekološkog koncepta kvalitete života (što ne znači da su protiv njega), jer se on po svom značenju – prema njihovu mišljenju – gotovo u cijelosti može locirati u domeni vrijednosti koje među mladima opredijeljenima za tradicionalistički referentni okvir nisu od primarne važnosti.

ZAKLJUČAK

Propitivanje značenja pojma kvalitete života, bilo ono empirijske ili konceptualno-teorijske naravi, vodi nas do povezanosti sa životnim ciljevima i vrijednostima pojedinaca. Na tu je relaciju ukazao i ovaj rad, naravno izlažući samo one koncepte kvalitete života i životnih ciljeva koji su ovim istraživanjem empirijski identificirani.

Kompleksnija analiza latentnog prostora važnosti kvalitete života među studentima ustanovila je postojanje sedam tipičnih viđenja ovog pojma, dok je istim postupkom u prostoru važnosti različitih životnih ciljeva rekonstruirano pet koncepata.

Iz navedenog razlikovanja ekstrahiranih latentnih dimenzija dvaju prostora nastojalo se analizom kanoničkih relacija otkriti sukladnost pojedinih koncepata. Ovim su postupkom utvrđene dvije značajne relacije. Odnos uzajamne povezanosti ustanovljen je između socio-ekonomskog koncepta kvalitete života s jedne strane, odnosno koncepta individualnog potvrđivanja kroz materijalnu dobrobit i društveni prestiž kao životnog cilja s druge strane te između tradicionalističkog koncepta kvalitete života odnosno potvrđivanja osobnog integriteta kao životnog cilja, uz djelomični utjecaj skladne obitelji kao životnog cilja te ideja suprotnih spremnosti na žrtvovanje kao životnog cilja.

Iz ustanovljenih veza latentnih koncepata slijedi da će ispitanici koji smatraju važnim izdvajanje upravo ovih dimenzija težiti ispunjenju vrijednosti u domeni socio-ekonomskog osamostaljivanja te u domeni individualnog i obiteljskog života, negirajući vrijednosti i potrebe žrtvovanja za druge.

LITERATURA

- Antončić, V., Boh, K. (1991). Premise za raziskovanje kvalitete življenja. **Družboslovne razprave**, 8(12):5-18.
- Bajec, J. (1977). **Društveni razvoj i mogućnosti njegovog merenja**. Beograd: Savremena administracija.
- Bubolz, M. M., Eicher, J. B., Evers, S. J., Sontag, M. S. (1980). A Human Ecological Approach to Quality of Life: Conceptual Framework and Results of a Preliminary Study. **Social Indicators Research**, 7(1-4):103-136.
- Cifrić, I. (1989). **Socijalna ekologija**. Prilozi zasnivanju discipline. Zagreb: Globus.
- Čulig, B., Fanuko, N., Jerbić, V. (1982). **Vrijednosti i vrijednosne orijentacije mladih**. Zagreb: CDD SSOH.
- Drewnowski, J. (1974). **On Measuring and Planing the Quality of Life**. The Hague: Mouton.
- Fulgosi, A., Radin, F. (1982). **Stilovi života zagrebačkih srednjoškolaca**. Zagreb: CDD SSOH.
- Heller, A. (1981). **Vrednosti i potrebe**. Beograd: Nolit.
- Karajić, N. (1992). Važnost pojedinih komponenata kvalitete života. **Socijalna ekologija**, 1(4):485-500.
- Krizmanić, M., Kolesarić, V. (1989). Pokušaj konceptualizacije pojma »kvaliteta života«. **Primjenjena psihologija**, 10:179-184.

- Kvaliteta življenja** (zbornik). (1984). Ptujsko sociološko srečanje, Ljubljana: Sociološko društvo Slovenije.
- Luhmann, N. (1981). **Teorija sistema. Svrhovitost i racionalnost**. Zagreb: Globus.
- Mitić, G. (1988). Socioekološka misao o kvalitetu čovekove sredine i kvalitetu života u savremenom društvu. **Društvo i ekološka kriza** (ur. I. Cifrić). Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
- Pastuović, N. (1993). Kvaliteta života kao kriterij održivosti razvoja – psihologijski pristup. **Socijalna ekologija**, 2(3):471-479.
- Popović, M., Ranković, M. (1981). **Teorije i problemi društvenog razvoja**. Beograd: BIGZ.
- Radin, F. (ur.). (1988). **Fragmenti omladine**. Zagreb: ZIO RZ RK SSOH i IDIS.
- Ranković, M. (ur.) (1981). **Ogledi iz sociologije društvenog razvoja**. Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Rus, V. (1985). Društveni razvoj i kvalitet života. **Sociologija**, 27(1-2):81-89.
- Zinam, O. (1989). Quality of Life, Quality of the Individual, Technology and Economic Development. **The American Journal of Economics and Sociology**, 48(1):55-68.

QUALITY OF LIFE AND LIFE OBJECTIVES

Nenad Karajic

Faculty of Philosophy, Zagreb

Summary

The paper presents results of the evaluation of importance of particular life objectives. Relations between different views of the expressions quality of life and various life goals have been analyzed. The research was carried out on a random representative sample of student population (N=547) at Zagreb and Rijeka universities in June 1992.

The method of self-evaluating significance (by Likert-type scale) of each particular item in the corpus for measurement of conceptual components of quality of life and of each item for measurement of various life goals.

The factor analysis under componential model help us to define latent dimensions of both of the studied spaces. An analysis of the latent space of quality of life resulted in establishing seven characteristic views of the term. The same procedure in the space of significance of various life goals brought about five concepts.

On the basis of the differentiation of the extracted latent dimensions of the two spaces an attempt was made to analyze canonical relations in order to figure out the correlations between particular concepts. Two significant relations have been identified by the same procedure. There was a correlation between the socio-economic concept of quality of life and the concept of individual affirmation by means of material well-being and social prestige as life goals. Another identified correlation was that between the traditionalist concept of quality of life and the affirmation of personal integrity as a life goal, whereby the harmonious family and ideas opposite to the concept of self-sacrifice as life goals were only partly significant.

Keywords: life objectives, quality of life

LEBENSQUALITÄT UND LEBENSZIELE

Nenad Karajic

Philosophische Fakultät, Zagreb

Zusammenfassung

In diesem Text werden Ergebnisse einer Beurteilung des Stellenwertes einzelner Lebensziele dargelegt. Verhältnisse zwischen verschiedenen Auffassungen der Lebensqualität und verschiedenen Lebenszielen werden auch analysiert. Die Erhebung wurde auf einer Stichprobe der Studentenspopulation (N=547) an den Universitäten Zagreb und Rijeka im Juni 1992 durchgeführt.

Es wurde die Methode der Selbstbewertung der Bedeutung (auf den Likerts Skalen) jedes einzelnen Elementes im Korpus für die Messung konzeptuell angenommener Komponenten der Lebensqualität und jedes Elementes für die Messung verschiedener Lebensziele verwendet. Latente Dimensionen beider untersuchten Räume wurden durch eine Faktorenanalyse unter der Berücksichtigung des Komponentenmodells ermittelt. Analyse des latenten Raumes der Bedeutung der Lebensqualität ergab sieben typische Auffassungsmöglichkeiten dieses Begriffs, während im Bedeutungsraum verschiedener Lebensziele fünf Konzepte festgestellt werden konnten.

Aufgrund der genannten Differenzierung zwischen den extrahierten latenten Dimensionen war man bemüht, durch eine Analyse kanonischer Relationen Übereinstimmungen zwischen einzelnen Konzepten zu ermitteln. Mit diesem Verfahren konnten zwei wichtige Relationen festgestellt werden. Eine Korrelation wurde zwischen dem sozial-ökonomischen Konzept der Lebensqualität und dem der individuellen Selbstbehauptung durch materielles Wohlfühlen und gesellschaftliches Ansehen als Lebensziel festgestellt. Dasselbe gilt auch für die Korrelation zwischen dem traditionellen Konzept der Lebensqualität und dem der Behauptung persönlicher Integrität als Lebensziel, wobei die harmonische Familie und die der Aufopferungsbereitschaft entgegengestellten Ideen als Lebensziele nur einen teilweisen Einfluß ausübten.

Grundausrücke: Lebensqualität, Lebensziele